

**WYSTĘPOWANIE I EKOLOGIA KLESZCZA ŁĄKOWEGO
DERMACENTOR RETICULATUS (FABRICIUS, 1794)
W OGNISKU MAZURSKIM.
I. OKREŚLENIE OBECNEGO ZASIĘGU WYSTĘPOWANIA**

ZOFIA BOGDASZEWSKA

Instytut Parazytologii im. W. Stefańskiego PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa,
Stacja Badawcza w Kosewie Górnym; E-mail: zosia.marek@wp.pl

ABSTRACT. Range and ecology of *Dermacentor reticulatus* (Fabricius, 1794) in Mazuria focus. I. Defining current range. During the vegetation periods of five subsequent years, ie. 1997, 1998, 1999, 2000 and 2001, a field study aimed at defining, the current range of *Dermacentor reticulatus* in the so-called Mazuria focus was conducted on an area of about 24.000 km². The total of 68 sites covered by the study were located between the Great Mazurian Lakes District in the east and the lower Vistula valley in the west. The presence of adult forms of *Dermacentor reticulatus* was confirmed in 23 sites. The westernmost sites were discovered in the vicinity of Brodnica and Elbląg. Both sites are located at longitude 19°20' East.

Key words: *Dermacentor reticulatus*, Mazurian Lakes District, range.

WSTĘP

Rozmieszczenie *Dermacentor reticulatus* (Fabricius, 1794) w Polsce opisywane było dotychczas jako istnienie dziesięciu oderwanych od siebie skupisk, tzw. ognisk, położonych na wschód od Wisły i północ od Sanu, w północno-wschodniej części Polski (Siuda 1993, Siuda i wsp. 1997). Są to następujące ogniska: augustowskie, biebrzańskie, knyszyńskie, białowieskie, poleskie, hrubieszowskie, Kotliny Pobuża, roztoczańskie, stalowowolskie i mazurskie. Ponadto opisano kilka przypadków zebrania kleszcza łąkowego na żywicielach w miejscowościach położonych w centralnej i zachodniej części kraju. W ostatnich latach szczegółowe badania dotyczące występowania tego gatunku prowadzono na terenie ogniska mazurskiego (Drózd i Bogdaszewska 1997, Bogdaszewska 1998).

MATERIAŁ I METODY

Badania terenowe prowadzone były w trakcie okresów wegetacyjnych pięciu kolejnych lat, tj. w roku 1997, 1998 oraz 1999, 2000 i 2001. W trakcie badań nad występowaniem i liczebnością *D. reticulatus* posługiwano się metodą flagowania po-

legającą na omiataniu roślinności chorągiewką z jasnej flaneli o wymiarach 100 cm x 60 cm. Metoda ta jest powszechnie stosowana przez akarologów. Zbiór kleszczy polegał na systematycznym omiataniu niskiej roślinności (głównie traw) na badanym terenie. Głodne kleszcze, umiejscowione najczęściej na wierzchołkach roślin, przyczepiały się do powierzchni flaneli. Chorągiewka w trakcie zbiorów była cyklicznie sprawdzana, a przyczepione do niej kleszcze delikatnie zbierane do fiolek w celu późniejszego ustalenia liczby samców i samic. Badania terenowe zmierzające do wyznaczenia zasięgu występowania kleszczy *Dermacentor reticulatus* prowadzone były na stosunkowo dużym obszarze – o powierzchni ok. 24 tys. km², o zróżnicowanych biotopach. Południową granicę obszaru objętego poszukiwaniami stanowił kompleks Puszczy Piskiej oraz lasów położonych pomiędzy Szczytnem, a Nidzicą. Od zachodu teren poszukiwań ograniczony był doliną Wisły. Na północy poszukiwania prowadzono aż do granicy Państwa z obwodem królewieckim Federacji Rosyjskiej.

WYNIKI

Przebadano łącznie 68 stanowisk położonych pomiędzy Krainą Wielkich Jezior Mazurskich na wschodzie, a doliną dolnej Wisły na zachodzie. Szczegółowy wykaz zbadanych stanowisk przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1. Wykaz stanowisk na których prowadzono poszukiwania *Dermacentor reticulatus*

L.p.	Nazwa miejscowości	Wynik poszukiwań
1	Klamry k/Chełmna	Negatywny
2	Gołuchowo k/Chełmży	Negatywny
3	Papowo Toruńskie	Negatywny
4	Mokre k/Grudziądz	Negatywny
5	Gronowo	Negatywny
6	Dobrzejewice	Negatywny
7	Bądkki k/Kwidzyna	Negatywny
8	Łasiny	Negatywny
9	Okonin k/Radzyna Chełmińskiego	Negatywny
10	Lipnica	Negatywny
11	Paliwodzizna k/Golubia	Negatywny
12	Kawki k/Brodnicy	Negatywny
13	Laseczno k/Iławy	Negatywny
14	Elbląg	Pozytywny
15	Zalewo	Negatywny
16	Wieprz k/Iławy	Negatywny
17	Dziarny k/Iławy	Pozytywny
18	Bratian k/Nowego Miasta	Negatywny
19	Brodnica	Pozytywny
20	Skrwilno	Negatywny
21	Wielewo k/Braniewa	Negatywny

22	Kupin k/Pasłęka		Negatywny
23	Małdyty		Negatywny
24	Samplawa k/Lubawy		Negatywny
25	Wałdyki k/Lubawy		Negatywny
26	Rutkowice k/Działdowa		Negatywny
27	Mielno		Negatywny
28	Stare Jabłonki	Pozytywny	
29	Miłakowo		Negatywny
30	Wyszkowo k/Pieniężna		Negatywny
31	Gamerki Wielkie		Negatywny
32	Woryty k/Gietrzwałdu		Negatywny
33	Elgnówko		Negatywny
34	Szymany k/Nidzicy		Negatywny
35	Łyna k/Nidzicy	Pozytywny	
36	Swaderki k/Olsztynka	Pozytywny	
37	Strykowo k/Dobrego Miasta	Pozytywny	
38	Wielochowo k/Lidzbarka Warm.		Negatywny
39	Tolko k/Bartoszyce		Negatywny
40	Gulkajmy k/Bartoszyce		Negatywny
41	Kiwity		Negatywny
42	Olszewnik k/Jezioran		Negatywny
43	Ramsowo k/Biskupca	Pozytywny	
44	Trękusek		Negatywny
45	Tylkowo k/Pasymia	Pozytywny	
46	Muszaki k/Nidzicy		Negatywny
47	Samławki k/Reszla		Negatywny
48	Sępopol		Negatywny
49	Melejdry		Negatywny
50	Skandawa		Negatywny
51	Kraskowo k/Korsz		Negatywny
52	Borki Wielkie		Negatywny
53	Nakomiady k/Kętrzyna		Negatywny
54	Rydzówka	Pozytywny	
55	Piasutno k/Świetajna	Pozytywny	
56	Dąbrowy k/Myszyńca		Negatywny
57	Wojnowo	Pozytywny	
58	Wejsuny	Pozytywny	
59	Baranowo k/Mrągora	Pozytywny	
60	Ławki k/Rynu	Pozytywny	
61	Zielony Ostrów k/Wegorzewa	Pozytywny	
62	Świdry k/Gizycka	Pozytywny	
63	Widgiry	Pozytywny	
64	Kruklin k/Gizycka	Pozytywny	
65	Orłowo	Pozytywny	
66	Ogródek k/Orzysza	Pozytywny	
67	Jeglin k/Pisza	Pozytywny	
68	Jeże k/Kolna	Pozytywny	

W wyniku poszukiwań potwierdzono występowanie dorosłych form *Dermacentor reticulatus* na 23 stanowiskach. Większość potwierdzonych miejsc występowania kleszczy łąkowych związana była z obszarem wokół głównego kompleksu jezior mazurskich. Liczba pozytywnie zweryfikowanych stanowisk zdecydowanie malała w miarę posuwania się w kierunku zachodnim. Najdalej na zachód wysunięte stanowiska występowania tego gatunku kleszczy wykryte zostały w okolicach Brodnicy oraz Elbląga. Oba te stanowiska położone są na 19°20' długości geograficznej wschodniej.

DYSKUSJA

W wyniku przeprowadzonych badań uznać można, że tzw. ognisko mazurskie występowania kleszcza łąkowego *Dermacentor reticulatus* jest w istocie zwartym obszarem występowania tego gatunku obejmującym swoim zasięgiem całą północno-wschodnią część kraju. Występowanie kleszczy wiąże się tu ściśle z istnieniem typowych dla tego obszaru siedlisk sprzyjających bytowaniu jelenia europejskiego oraz łosia.

Można więc przyjąć, że zlokalizowane wcześniej (Siuda i inni 1997), a położone bardziej na wschód ogniska augustowskie, knyszyńskie i biebzańskie stanowią również części tego obszaru, łącząc go z głównym, tzw. rosyjskim obszarem zasięgu kleszcza łąkowego w Europie.

Zachodnia granica zasięgu *Dermacentor reticulatus* na terenie Północnej Polski wyznaczana jest obecnie w przybliżeniu przebiegiem 19 południka długości geograficznej wschodniej. Przebieg tej granicy związany jest z istnieniem wyraźnej różnicy pomiędzy polno-leśnymi siedliskami typowymi dla terenów Mazur, a zdecydowanie rolniczym krajobrazem położonych na zachód od tej linii: Warmii, Ziemi Chełmińskiej oraz Powiśla.

LITERATURA

- Bogdaszewska Z. 1998. Distribution of *Dermacentor reticulatus* (Fabricius 1794) (*Acari: Ixodida: Ixodidae*) in Masuria focus (Olsztyn voivodship). Abstracts. The 18th Congress of the Polish Parasitological Society, Olsztyn 09-11.09.1998, *Wiadomości Parazytologiczne* 44: 374.
- Drózd J., Bogdaszewska Z. 1997. Ognisko *Dermacentor reticulatus* podtrzymywane przez jelenie i danię w hodowli fermowej (Kosewo, Polska). *Wiadomości Parazytologiczne* 43: 207-212.
- Siuda K. 1993. Kleszcze Polski (*Acari: Ixodida*). Część II. Systematyka i rozmieszczenie. Monografie Parazytologiczne nr 12. Wyd. PTP. Warszawa.
- Siuda K., Zięba P., Bogdaszewska Z., Stańczak J., Sebesta R. 1997. Review of data of the distribution of *Dermacentor reticulatus* (Fabricius 1794) (*Acari: Ixodida: Ixodidae*) in Poland. Akademia Techniczno-Rolnicza im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy. Zeszyty Naukowe, Ochrona Środowiska: 2.